

1. ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВАМИ

УДК 338.45:621:005.31

ВИЗНАЧЕННЯ СИСТЕМИ ВНУТРІШНЬОЇ ДІАГНОСТИКИ ДІЯЛЬНОСТІ ТА МЕХАНІЗМУ ЇЇ ПРОВЕДЕННЯ НА ПІДПРИЄМСТВАХ МАШИНОБУДУВАННЯ

Агеев Д.О., аспірант

*Запорізький національний університет,
Україна, 69600, м. Запоріжжя, вул. Жуковського, 66*

dim.ageyev@mail.ru

У статті розглядається визначення системи внутрішньої діагностики та механізму її реалізації на підприємствах машинобудування. Крім цього, у статті надано оцінку існуючим визначенням терміна «діагностика діяльності підприємств». Проаналізовано еволюцію термінів «діагностика» та «діагноз» в медицині та їх виникнення в економічній теорії. Значна увага приділена формалізації механізму внутрішньої діагностики на підприємствах машинобудування. Також у статті побудовано модель, яка дозволяє упорядкувати процес внутрішньої діагностики. Детально описуються основні етапи цього процесу. Підкреслюється необхідність використання програми та робочого плану внутрішньої діагностики на підприємствах машинобудування. Стаття привертає увагу до необхідності організації процесу діагностики. Наведено та згруповано причини проведення внутрішньої діагностики на підприємствах. Для більш повного розкриття сутності цієї категорії автором встановлено основні принципи щодо інформації, яка використовується в процесі внутрішньої діагностики. Звертається увага на використання ефективних методів діагностики. Надані рекомендації щодо оформлення результатів діагностики. Сформульовано підхід до визначення системи заходів, спрямованих на створення ефективної системи забезпечення реалізації результатів діагностики. Сформульовано та удосконалено визначення терміна «система внутрішньої діагностики». Стаття зацікавить керівників, бухгалтерів, аудиторів, працівників юридичних відділів підприємств машинобудування.

Ключові слова: внутрішня діагностика, машинобудування, процес, фінансово-господарська діяльність, дослідження, підприємство, інформація, управлінські рішення.

Агеев Д.А. ОПРЕДЕЛЕНИЕ СИСТЕМЫ ВНУТРЕННЕЙ ДИАГНОСТИКИ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ И МЕХАНИЗМА ЕЁ ПРОВЕДЕНИЯ НА ПРЕДПРИЯТИЯХ МАШИНОСТРОЕНИЯ / *Запорожский национальный университет, Украина*

В статье рассматривается определение системы внутренней диагностики и механизма её реализации на предприятиях машиностроения. Кроме этого, в статье проведена оценка существующим определениям термина «диагностика деятельности предприятий». Проанализирована эволюция терминов «диагностика» и «диагноз» в медицине и их возникновение в экономической теории. Особое внимание уделено формализации механизма внутренней диагностики на предприятиях машиностроения. Также в статье построена модель, позволяющая упорядочить процесс внутренней диагностики. Детально рассматриваются основные этапы этого процесса. Подчеркивается необходимость использования программы и рабочего плана внутренней диагностики на предприятиях машиностроения. Статья привлекает внимание к необходимости организации процесса диагностики. Указаны и сгруппированы причины проведения внутренней диагностики на предприятиях. Для более полного раскрытия данной категории автором установлены основные принципы относительно информации, которая используется в процессе внутренней диагностики. Уделяется внимание использованию эффективных методов диагностики. Предоставлены рекомендации относительно оформления результатов диагностики. Сформулирован подход к определению системы мероприятий, направленных на создание эффективной системы обеспечения реализации результатов диагностики. Сформулировано и усовершенствовано определение термина «система внутренней диагностики». Статья заинтересует руководителей, бухгалтеров, аудиторів, работников юридических отделов предприятий машиностроения.

Ключевые слова: внутренняя диагностика, машиностроение, процесс, финансово-хозяйственная деятельность, исследования, предприятие, информация, управленческие решения.

Ageyev D.O. A DEFINITION OF THE SYSTEM INTERNAL DIAGNOSTICS ACTIVITY AND MECHANISM OF ITS IMPLEMENTATION AT MACHINE BUILDING'S ENTERPRISES / Zaporizhzhya National University, Ukraine

The article deals with a definition of the system internal diagnostics activity and mechanism of its implementation at machine building's enterprises. In addition, the article estimates the present definition of the diagnostics activity of enterprises. The evolution of the definition «diagnostics» and «diagnosis» is analyzed in medicine and its beginning in economic theory. Much attention is paid to the formalization mechanism of internal diagnostics at machine building's enterprises. Also the model that allows ordering the process of internal diagnostics is constructed in the article. The main stages of this process are represented in details. The need to employ the program and operating plan internal diagnostics at machine building's enterprises is stressed. The article draws our attention to necessity of organization the diagnostics process. The reasons of implementation of internal diagnostics at enterprises had submitted and grouped. For complete disclosure of the nature of that category the principles to information that are used in internal diagnostics are established by the author. The attention is paid to using of effective diagnostics methods. Recommendations are given about formalization diagnostics results. An approach to the definition of the system of measures aimed at creating an effective system of realization diagnostic conclusion is formulated. It is formulated and improved the definition of the terms «the system internal diagnostics». The article is useful for managers, accountants, auditors, jurisconsult at machine building's enterprises.

Key words: internal diagnostics, machine building, process, financial and business activity, research, enterprise, information, management solution.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Дослідження фінансово-господарської діяльності на підприємствах машинобудування направлено на попередження та своєчасне виявлення ризикових факторів, які негативно впливають на загальний стан підприємств та ефективність їхньої діяльності.

Результативність проведення досліджень залежить від обраних форм та механізмів їх проведення. Враховуючи динаміку змін, які відбуваються в економічному просторі, високу конкуренцію, боротьбу за ринки ресурсів, ринки споживачів, розвиток технологій виробництва, обрані способи дослідження повинні надавати повну, якісну та достовірну інформацію, необхідну для прийняття управлінських рішень, що спрямовані на підвищення ефективності діяльності підприємств машинобудування.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

У сучасній економічній науковій літературі є безліч визначень терміна «діагностика».

Так, українські та російські науковці поряд із термінами «діагностика підприємства» або «економічна діагностика» визначають поняття «експертна діагностика фінансово-господарського стану», «діагностика банкрутства», «діагностика фінансово-господарської діяльності», «фінансова діагностика», «функціональна діагностика», «стратегічна діагностика», «поглиблена або глобальна діагностика», «полікритеріальна діагностика».

Разом із тим, у деяких працях [1] поняття «діагностика» ототожнюється з поняттям «аналіз» або вважається максимально наближеним до нього за змістом. Водночас, у працях [2, 3, с. 212-216] діагностика визначена у формі оцінки. Деякі вчені [4, с. 91-97] визначають діагностику фінансово-господарської діяльності як аналіз та оцінку діяльності підприємства, у праці [5] діагностика прирівнюється до моніторингу, у праці [6, с. 174-175] діагностика поєднує в собі аналіз, оцінку, визначення сценаріїв і перспектив розвитку підприємства. Схожим до попереднього є визначення в праці [7, с. 9-14] терміна «діагностика» у формі оцінювання та ідентифікації стану підприємства для прийняття управлінських рішень з метою усунення «моментів та слабких сторін» або «використання сильних позицій підприємства». У праці [8, с. 56-57] діагностика виступає в ролі аналізу та визначення характеристик розвитку, а також встановлення

«сильних і слабких сторін». Згідно з твердженням, наведеним у праці [9, с. 25], діагностика є основою для розробки загальних і локальних стратегій, у праці [10, с. 8] діагностика є реакцією на негативний вплив зовнішнього середовища. У праці [11, с. 39] «діагностика обумовлена необхідністю проникнення в приховану внутрішню сутність явища, встановлення на основі обмеженої кількості зовнішніх ознак специфічної структури, змісту, причини й динаміки цього явища».

Аналіз праць з економічної діагностики засвідчив відсутність практичного механізму проведення внутрішньої діагностики підприємств. Так, у праці [12, с. 12] процес діагностування має таку схему: вхідні дані (інформація) аналіз, оцінка, діагноз, прогноз, моніторинг, який переходить до аналізу, створюючи таким чином коло процесів та результат діагностики. Таке визначення механізму проведення діагностики має досить абстрактний характер та потребує удосконалення з урахуванням його практичного застосування.

Підсумовуючи вищевикладене, треба зазначити, що на сьогодні немає одностайного визначення терміну «діагностика» в розумінні діагностики фінансово-господарської діяльності підприємства. Також потребує розробки практичний механізм здійснення внутрішньої діагностики діяльності підприємств машинобудування, що дає підстави стверджувати актуальність та необхідність дослідження запозиченого явища.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ

Метою даної статті є: опрацювання наявних визначень терміну «внутрішня діагностика діяльності» та його генезису; формалізація механізму проведення внутрішньої діагностики на підприємстві та його удосконалення; надання визначення поняття «система внутрішньої діагностики діяльності підприємства».

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Термін «діагностика» введений в економіку нещодавно, в порівнянні з іншими економічними термінами, нашу думку, перебуває на етапі становлення. Він був запозичений економічною наукою з медицини та вперше використаний у книзі У. Кента «Чому фабрика працює зі збитком», виданій у 1925 році [11, с. 36].

Термін «діагностика», на думку одних вчених, походить від грецької *diagnosticos*, що означає «здатний розпізнавати», на думку інших, цей термін є похідним від грецьких слів *dia* – окремо та *gnosiscan* – знати, «знання», «відмінність одного від іншого» або «проміжне знання, знання про загальні риси класу предметів та незнання про конкретно визначений предмет, що підлягатиме розпізнаванню». [13, с. 18].

Термін «діагностика» був уперше використаний грецьким вченим Гіппократом [460 рр. до н.е., – 377 рр. до н.е. (за інш. даних – 356 до н.е.) у його загальних нарисах медицини. Саме з цього періоду вказаний термін починає використовуватися в медицині і, як наслідок, на сьогодні він використовується у всіх галузях медицини та не має окремого тлумачення як категорія або певна галузь знань. Разом з тим, термін «діагностика» нерозривно пов'язаний з терміном «діагноз», який походить від грецького слова «*diagnosis*» (визначення, розпізнавання, розрізнення) та означає медичний висновок про патологічний стан здоров'я обстежуваного, про наявні захворювання (травми) або про причини смерті, що виражений у термінах, які передбачені прийнятою класифікацією та номенклатурою хвороб. З точки зору теорії пізнання, діагноз – це суб'єктивне відображення об'єктивно існуючої істини, діагностика – це процес пізнання об'єктивної істини [13, с. 6].

Відповідно до вищевикладеного термін «діагностика» (з медичної точки зору) у праці [13, с. 18] визначений як процес обстеження хворого, спостереження та роздумів по визначенню стану хвороби та стану хворого.

На нашу думку, наявність в економіці терміна «діагностика» є підтвердженням того, що підприємство є складним організмом, в якому кожна ланка займає важливе місце та виконує конкретно визначену функцію, при цьому всі ланки на підприємстві взаємопов'язані і негативні фактори, що можуть виникати на будь-якій ланці, впливають на ефективність діяльності інших структурних одиниць підприємства. Наявні принципи обліку інформації, що застосовуються на підприємствах, дозволяють визначити взаємозв'язок операцій та їх вплив на фінансово-господарську діяльність підприємства та її результати.

Тому термін «діагностика» не випадково був запозичений економічною думкою з медицини. Аналогічно до медицини діагностику можна визначити як процес обстеження підприємства, спостереження та роздумів з визначення стану фінансово-господарської діяльності та стану підприємства. Термін «діагноз» у системі дослідження фінансово-господарської діяльності підприємства – це економічний висновок про наявний стан діяльності підприємства, про наявні ризики діяльності (загрози) про причини банкрутства підприємства, який виражений у термінах, що передбачені наявною класифікацією та номенклатурою економічних визначень.

Безперечним є той факт, що в процесі діагностики використовуються методи моніторингу для формування масиву інформації, необхідного для проведення дослідження діяльності підприємства. Аналіз, синтез, інші методи та прийоми дослідження (абстрагування, узагальнення, дедукція, індукція, моделювання тощо), у свою чергу, використовуються в процесі діагностики для визначення значимості інформації, її поділу, визначення головного та другорядного, групування та узагальнення даних для встановлення зв'язків, залежностей та тенденцій розвитку. Разом з цим, при проведенні діагностики також використовуються прийоми оцінки або формулювання висновків щодо масиву досліджуваної інформації. Інформація в процесі діагностики структурується, узагальнюється, в окремих випадках спрощується (у разі наявності використання вузькоспеціалізованих термінів) для надання її керівництву (менеджерам) підприємства, а також, залежно від цілей проведеної діагностики, здійснюється підготовка пропозицій щодо ліквідації (подолання) негативних факторів або удосконалення/підвищення ефективності діяльності підприємства за результатами проведеної діагностики для прийняття управлінських рішень.

Такий підхід також знаходить своє підтвердження в праці [14, с. 12-18], у якій сформульовано серед інших такі концепції діагностики, як інформаційна концепція, яка розглядає діагностику як систему ідентифікації проблем підприємства, причини, що їх зумовили, з метою інформаційного забезпечення прийняття обґрунтованих управлінських рішень та антикризова концепція, яка передбачає діагностику поточних та потенційних кризових явищ на підприємстві з метою запобігання їхньому негативному впливу на діяльність.

Проте слід зазначити, що дві інші концепції діагностики, запропоновані у вищезазначених працях, а саме: аналітична, яка передбачає систематичне оцінювання діяльності підприємства за обраними параметрами на підставі даних фінансового, податкового, управлінського, оперативного обліків та консультативно-дорадча, яка прирівнює систему діагностики до дорадчих інформаційних систем економічного спрямування локального типу, які ґрунтуються на використанні сучасних програмних продуктів і спрямовані на вирішення конкретних завдань діагностики є, на нашу думку, концепціями економічного аналізу та спрямовані на забезпечення поточного управління підприємством.

Тобто діагностика є цільовим (адже зорієнтована на досягнення конкретно визначеної мети), складним та комплексним процесом. Як зазначено в праці [5, с. 314], принцип

цілеспрямованості означає, що система побудована для розв'язання конкретних управлінських задач.

Разом із цим, важливе значення діагностика має для діяльності підприємства, адже прийняті за результатами діагностики управлінські рішення можуть докорінно вплинути на показники діяльності підприємства, його стратегію, подальший розвиток та положення в галузі.

Діагностика, як будь-який аналітичний процес, повинна мати чітко визначені етапи проведення. Чітке визначення етапів, дій, завдань та заходів проведення внутрішньої діагностики дозволить узгодити вказаний процес за строками виконання, складом виконавців, ресурсним забезпеченням, окреслити кінцеву мету проведення діагностики.

Натомість, наявні праці з проведення діагностики фінансово-господарського стану підприємств перевантажені показниками аналізу, коефіцієнтами, методами проведення діагностики тощо, що мають суто теоретичне призначення та інколи доволі складно реалізуються в практичній площині. Ми пропонуємо формалізовані етапи проведення діагностики для застосування їх безпосередньо на практиці.

Причинами такого бачення, по-перше, є те, що не завжди дані фінансової звітності відображають дійсний стан фінансово-господарської діяльності підприємства, тобто існує загроза недостовірності даних, наданих для проведення діагностики.

По-друге, на кожному підприємстві є особливості бухгалтерського та оперативного обліку окремих операцій, які суттєво впливають на кінцеві результати діяльності підприємств. Такі особливості закріплюється у відповідних внутрішніх документах, які регулюють діяльність підприємства – наказі про облікову політику підприємства, колективному договір тощо.

По-третє, хоча підприємства в межах галузі є подібними, проте існують особливості виробництва тієї чи іншої продукції, особливості технологічних процесів, особливості історичного розвитку підприємства, особливості організації облікових процесів тощо.

По-четверте, існуючі методики проведення внутрішньої діагностики не враховують такі методи її проведення як анкетування/опитування персоналу підприємства з метою встановлення «вузьких місць» не тільки в економічній площині, а й у питаннях організації виробництва, стимулювання та оплати праці, питаннях розвитку людського капіталу.

З урахуванням вищевикладеного процес діагностування потребує встановлення єдиних, чітко визначених етапів проведення. Такими етапами пропонуємо визначити: підготовчий (етап планування), етап проведення, етап визначення результатів, етап реалізації результатів діагностики.

Першим етапом проведення внутрішньої діагностики є підготовчий етап (планування діагностики), який, на нашу думку, повинен включати в собі такі складові:

- 1) аналіз причин та підстав, відповідно до яких заплановано проведення діагностики;
- 2) визначення кола питань, які будуть досліджуватися в процесі діагностики;
- 3) визначення нормативно-правової бази, на підставі якої функціонує підприємство та встановлення особливостей регулювання окремих операцій (оподаткування, виробничих операцій, розподілу витрат тощо), що можуть вплинути на кінцеві результати діагностики;
- 4) аналіз «репутації» підприємства: міжнародних рейтингів, рейтингів всередині країни, становище підприємства на регіональному рівні або в галузі, відгуків про підприємства провідних вітчизняних експертів, дослідників тощо (за наявності);

- 5) визначення кола осіб достатньої кваліфікації для проведення діагностики окремих операцій та керівника для узагальнення інформації;
- 6) вибір форми узагальнення результатів діагностики, а саме: текстовий формат у формі довідки, аналітичної записки з доданням наглядного табличного матеріалу, сформованої системи показників або індикаторів, при цьому, з метою удосконалення процесу узагальнення інформації можливо сформулювати її у формі фінансово-господарської та/або виробничої звітності, форма якої є зрозумілою для керівництва (менеджменту) підприємства;
- 7) визначення обсягу ресурсів, необхідних для проведення внутрішньої діагностики та термінів її проведення;
- 8) складення програми з коротким переліком питань, що підлягатимуть дослідженню в процесі діагностики та, у разі необхідності, робочого плану, у якому більш повно, в розрізі кожного підпитання будуть висвітлені етапи (або кроки) проведення діагностики, терміни їх проведення та відповідальні виконавці (виконавець) за дослідження зазначених питань;
- 9) погодження (у разі необхідності) програми та робочого плану з керівництвом підприємства чи підрозділом, відповідальним за опрацювання результатів діагностики та прийняття за її результатами відповідних управлінських рішень.

Важливим етапом на підготовчому рівні, на нашу думку, є дослідження передумов (причин та підстав) для проведення внутрішньої діагностики. При цьому причини проведення внутрішньої діагностики можна розподілити на дві групи – причини наявної «хворобливості» та причини «профілактичного характеру».

До першої групи віднесемо такі причини:

- 1) погіршення показників фінансово-господарської діяльності підприємств;
- 2) наявність негативних тенденцій у фінансово-господарській діяльності (зниження попиту на продукцію, втрата конкурентних переваг, незбалансованість виробництва тощо);
- 3) збільшення ресурсо-, енергоємності продукції в умовах обмеженості ресурсів та постійного їх здорожчання, погіршення технології виробництва або її відставання в порівнянні з аналогічними технологіями;
- 4) потреба в зміні стратегії та тактики підприємства;
- 5) пошук додаткових (альтернативних) джерел економії матеріальних, фінансових ресурсів.

При цьому показники «хворобливості» при проведенні діагностики є лише зовнішніми проявами наявності проблем в діяльності підприємства, причинами яких можуть бути різні фактори або їх сукупність, які на перший погляд, не помітні – низький рівень кваліфікації кадрів та неспроможність прийняття ефективних управлінських рішень, відставання виробництва внаслідок відсутності в минулому механізмів інвестування в удосконалення виробництва, наявність внутрішніх сил, направлених на дестабілізацію виробництва тощо.

За результатами проведення внутрішньої діагностики діяльності постає питання в підтвердженні причин її проведення, формалізації та встановленні чинників, що впливають або можуть вплинути на ефективність діяльності підприємства.

До другої групи віднесемо такі причини:

- 1) прагнення до покращення показників фінансово-господарської діяльності підприємства;

- 2) необхідність проведення достовірної оцінки стану підприємства для прийняття управлінських рішень щодо його модернізації, проведення істотних змін в організації виробництва, розширення ринків збуту, приєднання, поглинання інших підприємств тощо;
- 3) наявність додаткових джерел ресурсів, які підприємство планує інвестувати в розширення виробництва (екстенсивного та інтенсивного характеру);
- 4) визначення конкурентних переваг підприємства в галузі, регіоні, країні тощо.

Цей поділ факторів є досить умовним, адже при наявності другої групи причин, при проведенні внутрішньої діагностики на підприємстві можуть виявлятися причини першої групи, а також причини, що негативно впливають на стан та діяльність підприємства. Отже, при наявності причин другої групи можуть бути встановлені і причини першої групи.

Причини проведення діагностики не завжди можуть бути підтверджені, тому в процесі діагностування може бути виявлений стан підприємства, що відрізняється від передбачуваного залежно від мети проведення діагностики. Ось чому існує певна невизначеність щодо остаточного результату діагностики підприємства та, як наслідок, прийняття за результатами діагностування рішень щодо діяльності підприємства.

Визначення причин, підстав та передумов проведення внутрішньої діагностики є відправною точкою, відповідно до якої будуватиметься подальший процес діагностування та будуть прийматися за результатами її проведення управлінські рішення.

Також на підготовчому етапі необхідно особливу увагу приділяти формуванню виконавців проведення внутрішньої діагностики, адже окрім працівників економічних (бухгалтерських) відділів, до її проведення повинні залучатися працівники, пов'язані з організацією виробництва, керівники цехів, дільниць. Такий підхід дозволить визначити не лише стан фінансово-господарської діяльності підприємства, а й стан організації та технології виробництва, встановити негативні фактори, що гальмують виробничий процес.

Наступним етапом внутрішньої діагностики є етап, пов'язаний безпосередньо з проведенням діагностики, першим підетапом якого визначимо збір та визначення необхідного масиву інформації відповідно до питань програми та робочого плану. При цьому, інформації в процесі діагностики повинна приділятися особлива увага, оскільки проблемним є питання визначення окремими науковцями [2] діагностики як процесу оцінки або встановлення явища за умови неповної інформації, проте інформація для проведення діагностики повинна відповідати принципам бухгалтерського обліку та фінансової звітності відповідно до чинного законодавства, тобто повинна бути повною, послідовною, безперервною, порівняною, періодичною, сутність повинна превалювати над формою, а також, на нашу думку, інформація повинна бути прозорою, не мати подвійного трактування, деталізована (в окремих випадках), стандартизована та уніфікована. Застосування таких принципів до інформації є запорукою встановлення адекватного, повного, якісного, відповідного існуючій ситуації та умовам функціонування підприємства висновку (діагнозу) та, як наслідок, прийняття за результатами діагностики висновків та ефективних управлінських рішень.

Після відбору необхідної для проведення діагностування інформації, її обсягу та змісту, необхідно визначити методи та прийоми її дослідження, якими можуть бути і загальноприйнятні методи (аналіз, синтез, спостереження тощо), й індивідуальні, які можуть бути застосовані лише на конкретному підприємстві. При цьому, при проведенні діагностики повинні бути враховані загальні тенденції розвитку підприємства (галузі) та зміни, викликані такими тенденціями. Ефективне застосування

методів дослідження інформації дозволить скоротити час на її обробку, досягти необхідних результатів проведення внутрішньої діагностики. Разом з цим, вибір прийомів та методів обробки інформації повинен враховувати особливості питань, визначених програмою та робочим планом (їх обсяг, складність тощо).

Після вибору методів обробки інформації проводиться її опрацювання, під час якого встановлюються причинно-наслідкові зв'язки, тенденції розвитку, підприємства, визначаються ризики діяльності та попередні результати внутрішньої діагностики, які порівнюються з причинами та підставами, відповідно до яких проводилась діагностика. За результатами порівняння формується проміжна інформація про стан об'єкта діагностики.

Під час проведення опрацювання інформації необхідно врахувати наявність ризиків та загроз, які можливо виявити ще на етапі планування проведення діагностики, наявності аналогічних ризиків та загроз у галузі (регіоні) тощо або наявності ризиків та загроз, виходячи з попереднього опрацювання інформації, або встановлення попереднього діагнозу.

Варто зазначити, що відповідно до праці [15, с. 27] факторами, які сприяють формуванню (виникненню) кризових явищ на підприємстві, слід, у першу чергу, вважати фактори ризику, тобто такі процеси та явища, які негативно впливають на діяльність підприємства, сприяють розбалансованості виробничо-управлінської системи та частішому виникненню збоїв (кризових ситуацій) у різних підсистемах підприємства та поза його межами – у зв'язках із зовнішнім середовищем. Вплив на ці фактори може призвести до попередження розвитку криз на підприємстві або пом'якшення впливу кризових явищ на його діяльність.

Існування ризиків як невід'ємної частини підприємницької діяльності привело до необхідності розробки конкретних методів і прийомів, їхнього виявлення при прийнятті й реалізації управлінських рішень [15, с. 194].

Формування проміжної інформації про результати внутрішньої діагностики необхідно для уточнення обсягу запланованих ресурсів при проведенні діагностики, термінів її проведення, кількості виконавців, залучених до проведення діагностики, строку надання інформації керівництву підприємства, а також для уточнення методів та прийомів дослідження інформації, що використовувалася в процесі внутрішньої діагностики.

Після формування проміжної інформації за результатом внутрішньої діагностики проводиться наступний етап, що полягає в подальшому опрацюванні наявної інформації та направлений на визначення кінцевих результатів проведення внутрішньої діагностики з урахуванням запланованої мети проведення діагностики, програми та робочого плану.

Завершальним етапом проведення внутрішньої діагностики є узагальнення інформації для формування кінцевих результатів та висновків. Узагальнення результатів проводиться відповідно до запланованої форми, зміст якої за наявності підстав, виявлених в ході проведення внутрішньої діагностики, коректується для удосконалення повноти та якості надання інформації. Такою формою може бути аналітична таблиця, довідка, доповідна або службова записка, фінансово-господарська звітність тощо. У процесі узагальнення інформації здійснюється обґрунтування причин, відповідно до яких проводилась діагностика, їх підтвердження або спростування. За результатами узагальнення інформації, обґрунтування причин проведення діагностики формулюються відповідні висновки.

Наступним кроком є етап надання інформації про результати проведеної діагностики керівникам (менеджерам) підприємства.

Завершальним кроком етапу узагальнення інформації є процедура формування матеріалів, відповідно до яких проводилась внутрішня діагностика (узагальненої інформації, табличного матеріалу, документів тощо).

Визначені етапи проведення діагностики, на нашу думку, не є достатніми, щоб вважати, що внутрішня діагностика є завершеною, адже наступним етапом внутрішньої діагностики є реалізація її результатів, який повинен містити:

- 1) формування пропозицій та рекомендацій щодо нівелювання виявлених діагностикою ризиків, загроз, втрачених можливостей;
- 2) підготовка проектів управлінських рішень – наказів, положень, інструкцій, інших документів, що регулюють питання фінансово-господарської діяльності підприємства та подання їх на розгляд керівництву;
- 3) розробка сценаріїв розвитку за існуючого стану діяльності підприємства та за умов прийняття управлінських рішень за результатами діагностики, визначення економічного ефекту від таких управлінських рішень;
- 4) дослідження впливу прийнятих за результатами діагностики управлінських рішень на фінансово-господарську діяльність підприємства.

Отже, за результатами дослідження визначено та формалізовано етапи проведення внутрішньої діагностики на підприємствах машинобудування. У розрізі кожного етапу виділено конкретні дії та заходи.

ВИСНОВКИ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

За результатами опрацювання праць дослідників з питання визначення терміна «внутрішня діагностика діяльності підприємств» встановлено відсутність одностайного його трактування. Також відсутнє розуміння цього явища в контексті його системності, що передбачає визначення внутрішньої діагностики не лише як процесу, направленого на дослідження окремого масиву інформації та отримання визначеного результату, але і як організованої системи дій та заходів, що мають чітко визначені часові обмеження, узгоджені за виконавцями та ресурсним забезпеченням.

Таким чином, за результатами проведеного дослідження встановлено, що система внутрішньої діагностики діяльності підприємства – це процес дослідження стану фінансово-господарської діяльності підприємства, який збалансовано забезпечений ресурсами, узгоджений за строками, методами проведення, має визначених виконавців, процес, спрямований на визначення факторів, що негативно впливають або можуть вплинути на діяльність підприємства, та необхідний для прийняття управлінських рішень з метою підвищення ефективності діяльності підприємства.

Таке визначення нами запропоновано за результатами удосконалення механізму проведення системи внутрішньої діагностики діяльності підприємств, що полягає у формалізації та чіткому визначенні окремих її етапів.

Зроблені дослідження мають перспективи з огляду на подальше удосконалення системи проведення внутрішньої діагностики діяльності на підприємствах машинобудування, що відобразиться на зменшенні ресурсів на її проведення, підвищенні результативності діагностики, прийняття управлінських рішень за результатами проведених процесів, та, як наслідок, підвищенні ефективності фінансово-господарської діяльності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Семенов Г. А. Діагностика фінансово-економічного стану підприємства / Г. А. Семенов, О. В. Ярошевская // Вісник економічної науки України. — 2011. — № 1(19). — С. 136—141.
2. Гетьман О. О. Економічна діагностика : [навч. посіб. для студ. вищ. навч. заклад.] / О. О. Гетьман, В. М. Шаповал. — К. : Центр навчальної літератури, 2007. — 307 с.

3. Круш П. В. Діагностика конкурентоспроможності підприємницького потенціалу / П. В. Круш, О. О. Мезенцева // Сучасні проблеми економіки і підприємництво: зб. наук праць. — К. : ІВЦ Вид-во «Політехніка», 2011. — Вип. 7. — С. 212-216.
4. Костіна О. М. Методи та моделі діагностики кризового стану підприємства / О. М. Костіна, О. Є. Майборода // Вісник СумДУ, Серія : Економіка. — 2012. — № 4. — С. 91—97.
5. Гордеев О. И. Развитие промышленности региона в условиях перехода к подъему экономики: стратегия, политика и средства обеспечения : монография / О. И. Гордеев, С. О. Гордеев. — СПб. : НПК «РОСТ», 2007. — 365 с.
6. Конкурентоспроможність підприємства: оцінка рівня та напрями підвищення : монографія / за заг. ред. О. Г. Янкового. — Одеса : Атлант, 2013. — 470 с.
7. Кузьмін О. Є. Діагностика в системі процесно-структурованого менеджменту / О. Є. Кузьмін, О. Г. Мельник, Л. В. Іванець // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія : Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку. — 2011. — № 714. — С. 9—14.
8. Механізми забезпечення розвитку підприємств: еколого-економічний аспект : монографія / В. М. Хобта [та інш.] ; ДВНЗ "Донецький національний технічний ун-т". — Донецьк : ПП Чернецька Н. А., 2009. — 272 с.
9. Булах І. В. Оцінка конкурентоспроможності підприємства сфери телекомунікацій : монографія / І. В. Булах, Т. Д. Надтока. — Донецьк : ДВНЗ "ДонНТУ", 2010. — 243 с.
10. Сулима О. Й. Діагностика загроз діяльності промислового підприємства : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : спец 08.00.04 «Економіка та управління підприємствами» / О. Й. Сулима ; Східноукр. нац. ун-т ім. В. Даля. — Луганськ, 2009. — 17 с.
11. Діагностика стану підприємства: теорія і практика : монографія / А. Е. Воронкова [та ін.] ; заг. ред. А. Е. Воронкової ; Харків. нац. екон. ун-т. — [2-е вид., переробл. і доп.]. — Х. : ІНЖЕК, 2008. — 520 с.
12. Кривов'язюк І. В. Економічна діагностика : навч. посіб. / І. В. Кривов'язюк. — К. : Центр учбової літератури, 2013. — 456 с.
13. Постовит А. В. Диагноз и диагностика в клинической медицине : учеб. пособ. / Андрей Викторович Постовит. — Л. : ЛПМИ, 1991. — 96 с.
14. Костирко Л. А. Діагностика потенціалу фінансово-економічної стійкості підприємства : монографія / Лідія Андріївна Костирко. — [2-е вид., переробл. і доп.]. — Х. : Фактор, 2008. — 363 с.
15. Забезпечення конкурентоспроможності промислових підприємств на базі інноваційного розвитку : монографія / за ред. О. С. Галушко. — Д. : Національний гірничий університет, 2012. — 212 с.

REFERENCES

1. Semenov, G.A. and Yaroshevskaya, O.V. (2011), "The diagnostics of financial and economic position of the enterprise", *Visnyk ekonomichnoi nauky Ukrainy*, no. 1(19), pp. 136-141.
2. Getman, O.O. (2007), *Ekonomichna diagnostyka* [Economic diagnostics], tutorial for high school students, Tsentr navchalnoi literatury, Kyiv, Ukraine.
3. Krush, P.V. and Mezentseva, O.O. (2011), "The diagnostics of competitive ability entrepreneurial potential", *Suchasni problem ekonomiky i pidpruyemnutstvo: zbirnyk naukovykh prats*, iss. 1, IVTS Vydavnytstvo «Politehnika», pp. 212-216, Kyiv, Ukraine.
4. Kostina, O.M. and Mayboroda, O.Ye. (2012), The methods and models of diagnostics crisis position of the enterprise, no. 1, *Visnyk SumDU, Seriya «Ekonomika»*, pp. 91-97, Sumy, Ukraine.
5. Gordeyev, O.I. and Gordeyev, S.O. (2007), *Razvitiye promyshlenosti regiona v usloviyah perehoda k podyomu ekonomiki: strategiya, politika i sredstva obespecheniya* [The development of industry of the region in condition of transition to economic upgrade: strategy, policy and means of ensuring], monograph, NPK «Rost», St. Petersburg, Russia.
6. Yankovyy, O.G. (2013), *Konkyrentospromozhnist pidpruyemstva: otsinka rivnyia ta napryamy pidvyshchennya* [The competitiveness of the enterprise: assessment of the level and way to improve], monograph, Atlant, Odessa, Ukraine.

7. Kuzmin, O.Ye, Melnik, O.G. and Ivanets, L.V. (2011), The diagnostics in the system of process-structure management, *Visnyk Natsionalnogo universytetu «Lvivska politehnika»: Seriya: «Menedzhment ta pidpryemnytstvo v Ukraini: etapy stanovlennya i problemy rozvytku*, no. 714, pp. 9-14.
8. Hobta, V.M. (2009), *Mehanizmy zabezpechennya rozvytku pidpryemstv: ekologo-ekonomichnyy aspekt* [The mechanism of providing development of enterprise: ecological and economic aspect], monograph, PP Chernetska N.A., Donetsk, Ukraine.
9. Bulah, I.V. and Nadtoka, T.D. (2010), *Otsinka konkurentospromozhnosti pidpruemstva sfery komunikatsiy* [The rating of competitive ability communication enterprise], monograph, DVNZ „DonNTU”, Donetsk, Ukraine.
10. Sulima, O.Y. (2009), „The diagnostics threats activity of industrial enterprise”, Thesis abstract for Cand. Sc. (Economic), 08.00.04, Oleksandra Sulima, Volodymyr Dahl East Ukrainian National University, Lugansk, Ukraine.
11. Voronkova, A.E. (2008), *Diagnostyka stanu pidpryemstva: teoriya ta praktyka* [The diagnostics position of enterprise: theory and practice], monograph, INZHEK, Kharkiv, Ukraine.
12. Kryvovyazyuk, I.V. (2013), *Ekonomichna diagnostyka* [The economic diagnostics], tutorial, Tsentr uchbovoy literatury, Kyiv, Ukraine.
13. Postovit, A.V. (1991), *Diagnoz i diagnostika v klinicheskoy meditsyne* [The diagnosis and diagnostics in clinical medicine], tutorial, LMPI, Leningrad, Russia.
14. Kostyrko, L.A. (2008), *Diagnostyka potentsialu finansovo-ekonomichnoyi ctykosti pidpryemstva* [The diagnostics of potential of enterprise financial and economic sustainability], monograph, Faktor, Kharkiv, Ukraine.
15. Galushko, O.S. (2012), *Zabezpechennya konkurentospromozhnosti promyslovyh pidpryemstv na bazi innovatsynogo rozvytku* [The ensuring of competitive ability of industry enterprises on base innovation development], monograph, National Mining University, Dnepropetrovsk, Ukraine.

УДК 338.984: 338.12

ІНВЕСТИЦІЙНА ПРИВАБЛИВІСТЬ БУДІВЕЛЬНОГО ПІДПРИЄМСТВА: ЕКОНОМІЧНІ ПОКАЗНИКИ ОЦІНКИ

Бібік Н.В., к.е.н., доцент

*Харківський національний університет міського господарства імені О.М. Бекетова
Україна, 61002, м. Харків, вул. Революції, 12*

nvvbibik@gmail.com

У статті аналізуються підходи до визначення «інвестиційна привабливість» – як поєднання різних факторів на основі цілей інвестора і відповідно до співвідношення дохідності та ризику. На основі аналізу запропоновано власне визначення поняття «інвестиційна привабливість». Визначено складові інвестиційної привабливості, розглянуто їх сутність. Проаналізовано чинники впливу на формування інвестиційної привабливості будівельної галузі. Визначено відношення між інвестиційною діяльністю та інвестиційною привабливістю. Встановлено взаємозв'язок інвестиційної привабливості та інвестиційної активності як кореляційної залежності. Розкрито зміст поняття «інвестиційний клімат» та виявлено вплив інвестиційного клімату на інвестиційну привабливість компанії. Проаналізовано інвестиційний клімат в Україні, у тому числі чинники, що стримують будівельну галузь та рівень фінансування діяльності підприємств будівельної галузі. Визначено вплив внутрішнього і зовнішнього середовища організації на інвестиційну привабливість підприємства, у тому числі будівельної галузі. Розкрита сутність відносної і абсолютної інвестиційної привабливості та визначена відмінність між цими категоріями. Визначено фактори діяльності підприємства будівельної галузі, що формують «точкову» інвестиційну привабливість підприємства для інвесторів. Встановлено основні напрями оцінки інвестиційної привабливості будівельної галузі. Розроблено систему економічних показників для оцінки інвестиційної привабливості будівельної галузі. Розкрита система показників для оцінки інвестиційної привабливості дозволяє компанії оцінити вартість підприємства з урахуванням